

۱. قانونمندی حاکم بر جهان خلقت، تجلی و زمینه ساز حرکت و پویایی انسان و به کارگیری
اوست. پاسخ: تقدیر الهی - اراده و اختیار

سنت‌های خداوند در زندگی

درس ششم

در درس قبل با حقیقت اختیار و رابطه آن با قضا و قدر الهی آشنا شدیم و دانستیم که قانونمندی حاکم بر جهان خلقت، تجلی تقدیر الهی و زمینه‌ساز حرکت و پویایی انسان و به کارگیری اراده و اختیار اوست. در این درس می‌خواهیم به دو سؤال زیر پاسخ دهیم:

- ۱- قوانین و سنت‌های الهی حاکم بر زندگی انسان کدام‌اند؟
- ۲- آشنایی با این قوانین و سنت‌ها چه تأثیری در برنامه‌ریزی ما در زندگی و پیمودن راه موفقیت دارد؟

تدبر در قرآن

آیات زیر را ترجمه کنید. ← آزمایش انسان با شر و خیر (سنت ابتلا)

هرکسی طعم مرگ را می چشد؛
و قطعاً ما شما را با شر و خیر می آزمایشیم
و به سوی ما بازگردانده می شوید.

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ
وَ نَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَ الْخَيْرِ فِتْنَةً
وَ اِلَيْنَا تُرْجَعُونَ^۱

سنت
ابتلاء

اشاره به معاد جسمانی و روحانی انسان ها

آیا مردم گمان کردند رها می شوند
همین که بگویند ایمان آوردیم؛
و آزمایش نمی شوند؟

اَحْسِبَ النَّاسَ اَنْ يُّتْرَكُوا
اَنْ يَقُولُوا اٰمَنَّا
وَ هُمْ لَا يُفْتَنُونَ^۲

سنت
ابتلاء

پیام: ادعای ایمان آوردن، آزمایش و امتحان الهی را به همراه دارد

هر یک از اینان و آنان [دنیا طلبان و آخرت طلبان]

را مدد می‌رسانیم

از عطای پروردگارت

و عطای پروردگارت [از کسی] منع نشده است.

كُلًّا نُمِدُّ هُوَآءًا وَ هُوَآءًا

پیام: مدد رسانی خداوند به نیکوکار و بدکار

سنت
امداد عام

مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ

وَ مَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا^۳

و کسانی که در راه ما جهاد [و تلاش] کنند
حتماً آنان را به راه های خود هدایت می کنیم.
و در حقیقت خداوند با نیکوکاران است.

وَ الَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا

لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا

وَ اِنَّ اللّٰهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ^۴

سنت
امداد خاص
(توفیق الهی)

پیام: نصرت و هدایت الهی از جلوه های سنت توفیق الهی است که معلول تلاش و مجاهدت است.

و کسانی که آیات ما را تکذیب کردند

به تدریج گرفتار عذابشان خواهیم کرد،

از آن راه که نمی دانند،

و به آنها مهلت می دهیم

همانا تدبیر من استوار است.

وَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا

سَنَسْتَدْرِجُهُمْ

مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ

وَ اٰمَلِيْ لَهُمْ

اِنَّ كَيْدِيْ مَتِيْنٌ^۵

کلمات خاص سنت
املاء و استدراج

سنت
املاء و
استدراج

۱- سوره انبیاء، آیه ۳۵.

۲- سوره عنکبوت، آیه ۲.

۳- سوره اسراء، آیه ۲۰.

۴- سوره عنکبوت، آیه ۶۹.

۵- سوره اعراف، آیات ۱۸۲ و ۱۸۳.

اشاره به فضل الهی (پاداش ده برابر)

کسی که کار نیکی بیاورد
ده برابر آن [پاداش] می گیرد
و کسی که کار بدی بیاورد
جز به اندازه ی آن کیفر نمی شود
و بر آنان ستم نمی شود.

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ
فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا
وَ مَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ
فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا
وَ هُمْ لَا يُظْلَمُونَ

اشاره به عدل الهی (مجازات به اندازه عمل)

و اگر مردم شهرها ایمان آورده
و تقوا پیشه می کردند،
قطعاً برایشان می گشودیم
برکاتی از آسمان و زمین
ولی تکذیب کردند، پس آنان را گرفتار ساختیم
به [کیفر] آنچه مرتکب می شدند.

وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ
آمَنُوا
وَ اتَّقَوْا
لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم
بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ
وَ الْأَرْضِ
وَ لَكِن كَذَّبُوا
فَأَخَذْنَا هُمْ
بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

سنت
سبقت
رحمت بر
غضب الهی

سنت
تاثیر اعمال
انسان در
زندگی او

پیام: برکات آسمان ها و زمین معلول ایمان و تقوای افراد است و مجازات افراد معلول تکذیب خدا و کردار بدشان است

با تفکر در آیات پیشین، پیام های زیر را تکمیل کنید.

۱- هر انسانی در زندگی خود همواره به وسیله امور **شر** یا با امور **خیر** در معرض امتحان و آزمایش است.

سوره انبیا / آیه ۳۵

۲- هر کس ادعای ایمان کند، مورد آزمایش قرار می گیرد.

سوره عنکبوت / آیه ۲

۳- رحمت و اسعه الهی به همه افراد جامعه، چه نیکوکار و چه بدکار، تعلق می گیرد.

سوره اسراء / آیه ۲۰

۴- خداوند کسانی را که در راه او قدم بردارند، به طور خاص هدایت می کند.

سوره عنکبوت / آیه ۶۹

۱- سوره انعام، آیه ۱۶۰.

۲- اهل القرى : مردم شهرها

۳- سوره اعراف، آیه ۹۶.

۲. قرآن کریم از کدام قوانین با عنوان سنت های الهی یاد کرده است؟

۳. شناخت قوانین جهان خلقت از طریق علمی مثل فیزیک، شیمی چه فایده ای دارد؟

۴. شناخت قوانین حاکم بر زندگی انسان چه فایده ای برای ما دارد؟

۵- برخی گناهکاران به دست خویش، خود را در معرض هلاکت قرار می دهند به تدریج

گرفتار عذاب می شوند.

سوره اعراف / آیه ۱۸۲

۶- خداوند پاداش کار نیک را چند برابر و کیفر کار بد را به اندازه خودش می دهد و این نشانه

لطف و رحمت الهی است.

سوره انعام / آیه ۱۶۰

۷- مطابق با قانون الهی، آینده انسان براساس رفتارهای خوب یا بد او رقم می خورد.

سوره اعراف / آیه ۹۶

۵. شناخت قوانین جهان از طریق علوم تجربی را با شناخت قوانین حاکم بر زندگی انسان ها را مقایسه کنید؟

سنت های الهی

دانستیم که (براساس تقدیر الهی، جهان خلقت قانونمند است و پدیده های آن در دایره قوانین خاصی مسیر تکاملی خود را می پیمایند. این قانونمندی اختصاص به پدیده های طبیعی ندارد و زندگی فردی و اجتماعی انسان ها را هم دربرمی گیرد. قرآن کریم از این قوانین با عنوان «سنت های الهی» یاد کرده و^۲ مردم را به شناخت آنها، به خصوص سنت های مربوط به زندگی انسان دعوت نموده است.^۱

۳ (شناخت قوانین جهان خلقت از طریق علمی مانند فیزیک، شیمی و زیست شناسی سبب آشنایی ما با نشانه های الهی و نیز بهره گرفتن از طبیعت می شود.)^۳ اما شناخت قوانین حاکم بر زندگی انسان ها، موجب نگرش صحیح ما نسبت به تلخی ها و شیرینی ها، شکست ها و موفقیت ها، بیماری و سلامت و به طور کلی همه حوادث زندگی می شود و دیدگاه ما را نسبت به وقایع و حوادث جهان از دیگران ممتاز می سازد و بالاخره این شناخت در روابط ما با خدا، با خود، با خلقت و با دیگران تأثیر بسزایی دارد.^۴ ۵ برخی از سنت های الهی عبارت اند از:

۱- ابتلاء: **ابتلاء در لغت به معنای امتحان است** و در اصطلاح دینی، به معنای قرار دادن فرد در شرایط و موقعیتی است که صفات درونی خود را بروز دهد و درستی یا نادرستی آنچه را که ادعا کرده مشخص سازد) البته میان امتحان الهی و امتحان بشری تفاوت وجود دارد و آن این است که (در امتحان بشری ما غالباً از حقیقت درون افراد بی خبر هستیم و می کوشیم تا از طریق امتحان کردن آنها به آگاهی لازم برسیم؛ ولی (امتحان خداوند علیم برای آگاه شدن از درون افراد نیست، بلکه برای رشد دادن و به

۶. شش مورد از سنت های الهی را نام ببرید؟ پاسخ: ۱. ابتلا ۲. امداد عام الهی ۳. امداد خاص الهی (توفیق الهی)

۴. سبقت رحمت بر غضب ۵. املاء و استدراج ۶. تأثیر اعمال انسان در زندگی او.

۷. ابتلا در لغت به چه معناست؟ پاسخ: امتحان

۸. سنت ابتلاء را شرح دهید. شهریور ۹۸ انسانی شکل دوم سوال: ابتلا در اصطلاح دینی به چه معناست؟

۶۹

۹. میان امتحان الهی و امتحان بشری چه تفاوتی وجود دارد؟ دی ۹۸ انسانی و فرورد ۹۹ تهری

۱۰. کدام سنت الهی موجب به ظهور رساندن استعداد های آدمی می شود؟ پاسخ: سنت ابتلا دی ۹۸ تهری

۱۱. عام ترین و فراگیرترین قانون خداوند کدام است؟ شامل چه انسان ها و چه دورانی می شود؟ فردار ۹۹ انسانی

پاسخ: سنت ابتلا که ثابت و همیشگی است - برای همه ی انسان ها و در همه ی دوران ها

۱۲. موفقیت در هر مرحله از امتحان یا ابتلا الهی سبب چه نتایجی می شود؟ مثالی بنویسید.

ظهور رساندن استعدادها و نشان دادن تمایلات درونی افراد است. (۹)

سنت ابتلاء عام ترین و فراگیرترین قانون خداوند است که ثابت و همیشگی است و شامل همه انسان ها در همه دوران ها می شود. به عبارت دیگر، زندگی هر انسانی، چه مؤمن و چه کافر، چه فقیر و چه غنی، صحنه انواع امتحان ها و آزمایش هاست. **هویت و شخصیت انسان ها با این ابتلائات ساخته می شود و شناخته می گردد.**

کدام آیه فعالیت «تدبر در قرآن» ابتدای درس، به این سنت اشاره دارد؟

۱۲) موفقیت در هر مرحله ای از امتحان الهی سبب ورود فرد به مرتبه ای برتر می شود و او را با امتحان های جدیدتر روبه رو می کند؛ درست مانند دانش آموزی که با موفقیت در هر امتحانی وارد مرحله ای بالاتر از امتحانات می گردد تا به موفقیت نهایی برسد؛ **به طور مثال (۱۳)** اگر انسان ایمان به خداوند و بندگی او را اعلام کند، بنا به سنت ابتلاء، وارد امتحان ها و آزمایش های خاص آن می شود و به میزانی که در آزمون های اولیه سربلند بیرون آید، قدم در آزمون های بعد می گذارد و برای کسب کمالات برتر آماده می شود. (۱۳)

امام صادق علیه السلام درباره رابطه مراتب ایمان و مراتب امتحان می فرماید :

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ

بِمَنْزِلَةِ كَفَّةِ الْمِيزَانِ

كُلَّمَا زِيدَ فِي إِيْمَانِهِ

زِيدَ فِي بَلَاءِهِ^۲

به راستی که مؤمن

به مانند کفه ترازوست

هر اندازه ایمانش افزوده شود،

امتحانش نیز افزوده می شود.

رابطه ی مستقیم میان مراتب ایمان و مراتب امتحان الهی

کدام آیه فعالیت «تدبر در قرآن» ابتدای درس، به این نکته اشاره دارد؟

ممکن است بپرسید : خداوند با چه چیزی ما را امتحان می کند؟ پاسخ این است **کلا** او با هر امر خیر یا شری ما را می آزمايد؛ بیماری یا سلامت، فقر یا ثروت، از دست دادن پدر و مادر یا داشتن پدر و مادر، بارش باران یا وقوع خشک سالی و به طور کلی هر حادثه شیرین یا تلخ، مواد امتحانی

۱۳. اگر انسان ایمان به خداوند و بندگی او را اعلام کند خداوند با کدام سنت او را می آزمايد؟ توضیح دهید.

۱۴. طبق فرمایش امام صادق (ع) دشوار تر شدن امتحان مومن معلول چه چیزی است؟ پاسخ: معلول افزایش ایمان او.

۱۵. خداوند با چه چیزی ما را امتحان می کند؟ با ذکر مثالی مطلب را توضیح دهید؟

۱۶. افراد معمولاً چه اموری را امتحان الهی می دانند؟

۱۷. برخی از امتحانات الهی در جریان روزمره زندگی را بنویسید؟

ما به حساب می آیند و نحوه مواجهه ما با آنها پیروزی یا شکست ما را رقم می زند و مهیای امتحانی دیگر می سازد.

از این رو، کوچک ترین حادثه ای که پیرامون ما رخ می دهد، امتحانی برای ماست تا روشن شود که ما نسبت به آن حادثه چه تصمیمی می گیریم و چگونه عمل می کنیم. عمل درست، رشد و کمال و عمل غلط، عقب ماندگی و خسران ما را به دنبال دارد. **۱۵**

تفکر در متن

در رفتار و عملکرد کسی که مصیبت و گرفتاری را امتحان الهی می داند، با کسی که آن را یک

پیشامد طبیعی می شمارد، چه تفاوت هایی وجود دارد؟

۱. کسی که مصیبت و گرفتاری را امتحان الهی می داند در برابر مصیبت شکیبایی می ورزد، اما کسی که آن را پیشامد طبیعی می داند بی تابی می کند و تحمل مواجه شدن با مصیبت را ندارد.

۲. کسی که مصیبت و گرفتاری را امتحان الهی می داند گرفتار یأس و ناامیدی نمی شود زیرا می داند خداوند همه این سختی ها را به بهترین شکل جبران می کند اما کسی که این نگاه را ندارد سریع دچار بحران های روحی، ناامیدی و افسردگی می شود.

۳. کسی که مصیبت را امتحان الهی می داند مصیبت و گرفتاری را پله ای برای رشد معنوی و ایمان خود می داند اما کسی که این نگاه را ندارد، در هر مصیبتی به خداوند گمان بد می برد و از خدا دور تر می شود.

پاسخ به یک پرسش

ممکن است این سؤال برای شما پیش آید که چگونه هر حادثه شیرین یا تلخی می تواند

و سیله ابتلاء و امتحان ما باشد؟

۱۶ (بسیاری از افراد، امور روزمره زندگی خود را جریانانی عادی، و نه آزمایش و امتحان، تلقی می کنند.

آنها می پندارند که امتحانات الهی تنها به لحظات سرنوشت ساز و استثنایی زندگی اختصاص دارد و فقط در چنین لحظاتی است که ایمان آدمی آزمایش می شود؛ در صورتی که با نگاهی دقیق درمی یابیم که هر ساعت از عمر ما با ده ها امتحان الهی همراه است و شکست یا پیروزی ما لحظه به لحظه در پرونده اعمالمان ثبت می گردد. **۱۶**

۱۷ (همین که هر لحظه، درباره افرادی که با آنان روبه رو می شویم قضاوت می کنیم خود نوعی امتحان

است؛ و اگر خدای ناکرده در فکر و اندیشه خود با سوءظن با دیگران مواجه شویم در آزمایش شکست خورده ایم. همچنین در مواجهه با هر عملی از طریق توجه به رعایت حریم و واجبات و محرمات امتحان می شویم. در هنگام حضور در میان مردم نیز از طریق رعایت حقوق دیگران مورد آزمایش قرار می گیریم. **۱۷** به طور کلی جای زندگی انسان محلی برای امتحان است. انسان مؤمن با توجه به همین

مسئله است که لحظه لحظه گفتار و کردار خود را در معرض آزمایش الهی می داند و سعی می کند نوع و سبک زندگی خود را به گونه ای قرار دهد که در آزمایش الهی سربلند بیرون آید. به این خاطره درباره شهید ابراهیم هادی توجه کنید :

«ورزشکار بود و قد و اندام مناسبی داشت. هرروز با ساک دستی و لباس ورزشکاری به سمت باشگاه می رفت. یک بار رفقاییش به او گفتند: دیروز دو تا دختر دنبال تو بودند و درباره تو حرف می زدند. ماشاءالله با این تیپ و هیكل، خوب جلب توجه می کنی!

از فردا دیگر ساک ورزشی بر نمی داشت! لباس های ورزشی خود را داخل کیسه نایلونی می گذاشت و یک پیراهن گشاد می پوشید و روی شلوارش می انداخت؛ می گفت نمی خواهم با نوع پوشش، ذهن یک جوان را مشغول کنم.»^۱

۲- امداد عام الهی: (سنت دیگر، سنت امداد الهی است. وقتی انبیا مردم را به دین الهی فرامی خوانند مردم در برابر این دعوت دو دسته می شوند : دسته ای به ندای حقیقت پاسخ مثبت می دهند و هدایت الهی را می پذیرند و دسته ای لجاجت ورزیده و در مقابل حق می ایستند. خداوند، سنت و قانون خود را بر این قرار داده که هر کس، هر کدام از این دو راه را برگزیند، بتواند از همین امکاناتی که خدا در اختیارش قرار داده (مانند قدرت اراده، توان جسمی و فکری، امکانات موجود در جهان خلقت و...) استفاده کند تا در همان مسیری که انتخاب کرده است به پیش رود^۱ (در واقع خداوند امکانات و لوازم رسیدن به خواسته ها و هدف های هر دو گروه را فراهم کرده است، حال، کسی که راه حق را برمیگزیند لوازم و امکانات رسیدن به حق را می یابد و مراتب کمال را می پیماید و کسی که فقط دنیا را انتخاب کرده و برای آن تلاش می کند همان را به دست می آورد.^۲ البته اینان عواقب زیان بار تصمیم غلط خود را در آخرت مشاهده خواهند کرد) قرآن کریم در این باره می فرماید :

کسانی که زندگی دنیا و تجملات آن را بخواهند، حاصل کارهایشان را در همین دنیا به آنان می دهیم و کم و کاستی نخواهند دید؛ اما اینان در آخرت جز آتش دوزخ ندارند و هر چه در دنیا کرده اند بر باد رفته و آنچه را که انجام می دهند، باطل است.^۲

کدام آیه فعالیت «تدبر در قرآن» ابتدای درس، به این سنت اشاره دارد؟

۲۰. قرآن کریم در مورد چه کسانی می فرماید: " ... اما اینان در آخرت جز آتش دوزخ ندارند و هر چه در دنیا کرده اند بر باد رفته و آنچه را که انجام می دهند، باطل است " به کدام سنت الهی اشاره دارد؟ و در رابطه با چه کسانی است؟ پاسخ: سنت امداد الهی - کسانی که زندگی دنیا و تجملات آن را بخواهند.

شکل دوم سوال: از سنت های الهی، امداد خاص (توفیق الهی) است آن را توضیح دهید؟ فردار ۹۸ تهری

۲۲. دو مورد از جلوه های خاص امداد الهی (توفیق الهی) را بنویسید.

۳- امداد خاص (توفیق الهی): در اصطلاح دینی، توفیق به معنای آسان نمودن است؛ یعنی خداوند شرایط و اسباب را برای کسی که با نیت پاک، قدم در راه حق می گذارد و در این راه سعی و تلاش می کند چنان فراهم می سازد که وی بتواند آسان تر به مقصد برسد. این امداد خاص خداوند سنت «توفیق الهی» نام دارد. ۲۱

۲۲ (یکی از جلوه های این توفیق، نصرت و هدایت الهی به دنبال تلاش و مجاهدت است. ۱ خداوند، انسان تلاشگر و مجاهد را حمایت می کند، دست او را می گیرد و با پشتیبانی خود به پیش می برد.

۲۳. «یافتن دوست خوب، شرکت در یک جلسه قرآنی و خواندن یک کتاب تأثیر گذار و هدایتگر» از جلوه های کدام سنت الهی است؟ پاسخ: توفیق الهی (امداد خاص)

کدام آیه فعالیت «تدبر در قرآن» ابتدای درس، به این نکته اشاره دارد؟

از جلوه های دیگر توفیق الهی، ایجاد زمینه مناسب برای رشد و تعالی شخص مؤمن می باشد مانند یافتن دوست خوب، شرکت در یک جلسه قرآنی و خواندن یک کتاب تأثیر گذار و هدایتگر) ۲۲

۲۴ (در کسب توفیق الهی، عوامل درونی مانند داشتن روحیه حق پذیری هم نقشی تعیین کننده دارد؛ برای مثال، دو نفر با هم آیاتی از قرآن را از رسول اکرم ﷺ می شنیدند، اما این آیات ایمان یکی را تقویت می کرد ولی بر لجابت و کفر دیگری می افزود؛ و مثال دیگر: دو نفر با هم از کنار مسجدی می گذرند و صدای اذان را می شنوند، یکی به مسجد می رود تا نماز اول وقت خود را بخواند و دیگری بدون توجه از کنار مسجد می گذرد) ۲۴

۴- سبقت رحمت بر غضب^۱: از آنجا که خداوند به بندگان خود محبت دارد، با همه آنان، چه نیکوکار و چه گناهکار، به لطف و مهربانی رفتار می کند. او به بندگان خود اعلام می کند که:

پروردگار شما، رحمت را بر خود واجب کرده است.^۲

یعنی حتی آنجا که خداوند بر کسی سخت می گیرد، باز هم از درجه لطف و رحمت است؛ مانند مادری که بر فرزندش سخت می گیرد و یا در مواردی او را تنبیه می کند تا او را از اشتباه باز دارد و به هیچ وجه قصد انتقام گیری از فرزند خود را ندارد. از همین جهت است که راه بازگشت گناهکار به خدا همیشه باز است. ۲۵

۲۶ (آمزش گناهان با توبه، آمزش برخی گناهان با انجام کار نیک^۳، حفظ آبروی بندگان گناهکار،

۱- سورة آل عمران، آیات ۱۲۳ تا ۱۲۵؛ سورة انفال، آیه ۴۴؛ سورة بقره، آیه ۲۴۹.

۲- مقصود از غضب الهی، محروم کردن ظالمین و فاسقان از برخی نعمت ها و گرفتار کردن آنها در عذاب های دنیوی و اخروی است.

۲۴. در کسب توفیق الهی، چه چیزی نقش تعیین کننده ای دارد؟ مثالی بنویسید.

۲۵. از سنت های الهی سبقت رحمت بر غضب است آن را توضیح دهید.

۲۶. نمونه هایی از سبقت رحمت خدا بر غضبش را بنویسید.

۲۷. حفظ آبروی بندگان گناهکار و پذیرش عبادت اندک، نمونه هایی از سنت است. شهریور ۹۸ انسانی

۲۸. یکی از موارد سبقت رحمت بر غضب خداوند کدام است؟ توضیح دهید.

۲۹. سنت املاء و استدراج را تعریف کنید؟

۳۰. از سنت های الهی حاکم بر زندگی معاندان و غرق شدگان در گناه سنت است. پاسخ: املاء و استدراج پذیرش عبادت اندک^۱ و رضایت سریع از کسی که طلب آمرزش کرده^۲، نمونه هایی از سبقت رحمت

خدا بر غضب او است.)^{۲۷} اشاره به سنت سبقت رحمت بر غضب

یا مَنْ سَبَقَتْ رَحْمَتُهُ غَضَبَهُ^۳ ای خدایی که رحمتش بر غضبش سبقت گرفته است.

۲۸ (یکی از موارد سبقت رحمت بر غضب خدا آن است که وقتی انسان کار نیکی انجام می دهد، خداوند

به فرشته اش فرمان می دهد که فوراً آن را ثبت نماید، اما وقتی گناهی مرتکب می شود به فرشته خود دستور می دهد که صبر کند تا بنده اش توبه کند و جبران نماید؛ و در صورتی که بنده توبه نکرد آن گناه

را ثبت نماید.^۴ همچنین خداوند عمل نیک را چند برابر پاداش و کار بد را فقط به اندازه خودش جزا می دهد.^۵ ۲۸

اشاره به سنت سبقت رحمت بر غضب

کدام آیه فعالیت «تدبّر در قرآن» ابتدای درس، به این سنت اشاره دارد؟

۵- املاء و استدراج^۶: خداوند برای انسانی که به دام گناه می افتد، شرایطی را فراهم می کند

که بتواند توبه کند و از گناه دوری نماید؛ حتی اگر بارها گناه کرد و توبه نمود، باز هم خداوند از گناه او می گذرد؛ اما^{۲۹} (اگر کسانی چنان در گناه و باطل پیش روند که از کار خود خرسند باشند و با حق دشمنی و لجاجت ورزند، خداوند به آنها فرصتی می دهد و بر امکانات و نعمت های آنان می افزاید و آنها این فرصت و نعمت ها را وسیله غوطه ور شدن در گناهان قرار می دهند. درحقیقت، مهلت ها و نعمت ها، با اختیار و اراده خودشان به صورت بلای الهی جلوه گر شده و باعث می شود که بار گناهان آنان هر روز سنگین و سنگین تر شود و به تدریج به سوی هلاکت ابدی نزدیک تر می شوند.

این سنت که از جمله سنت های حاکم بر زندگی معاندان و غرق شدگان در گناه است، سنت «املاء و استدراج» نام دارد^۷ ۲۹

کدام آیه فعالیت «تدبّر در قرآن» ابتدای درس، به این سنت اشاره دارد؟

۱- «... یا مَنْ يَقْبَلُ الْبَسِيرَ وَيَعْفُو عَنِ الْكَثِيرِ...». مفاتیح الجنان، دعای سحر.

۲- «... یا سریع الزّضا...». دعای کمیل.

۳- فرازی از دعای جوشن کبیر.

۴- کافی، کلینی، ج ۲، ص ۴۳۷.

۵- سوره شوری، آیه ۴۰؛ سوره انعام، آیه ۱۶۰.

۶- دبیر محترم؛ املاء و استدراج در این کتاب، سنت واحد گرفته شده و طراحی سؤالاتی که بخواد این دورا از هم جدا کند، صحیح نیست.

۷- املاء به معنای مهلت دادن است و استدراج به معنای حرکت تدریجی به سمت عذاب الهی است.

۳۱. قرار گرفتن در دایره ی سنت املاء و استدراج نتیجه و معلول چیست؟ پاسخ: نتیجه عمل خود انسان ها
۳۲. از سنت های الهی، سنت تاثیر اعمال انسان در زندگی او را توضیح دهید؟

قرار گرفتن در دایره سنت املاء و استدراج نتیجه عمل خود انسان هاست. بنابراین باید بکوشیم که در دایره این سنت ها قرار نگیریم تا به هلاکت ابدی گرفتار نشویم.

امیر المؤمنین علیه السلام می فرماید: «چه بسا احسان یابی خدا، کسی را گرفتار کند و پرده پوشی خدا او را مغرور سازد و با ستایش مردم فریفته و شیفته خود گردد و خدا هیچ کس را همانند کسی که به او مهلت داده، امتحان و آزمایش نکرده است.»^۱

اشاره به سنت املا و استدراج فررار ۹۹ تهری

پیام آیات

با توجه به آیات ۱۸۲ و ۱۸۳ سوره اعراف تحلیل کنید که در چه صورتی و فور نعمت نشانه سنت املاء و استدراج است؟ صرف و فور نعمت دلیل بر گرفتار شدن به استدراج نیست بلکه اگر کسی غرق در نعمت باشد و در همان حال بی اعتقاد به خداوند و دستورات او باشد، او گرفتار استدراج شده است.

نمونه

بخش نمونه در مورد سنت املا و استدراج

در خطبه ای که حضرت زینب علیها السلام در شام و در برابر یزید ایراد کرد این گونه یزید را مورد خطاب قرار داد:^۲

... ای یزید، آیا گمان برده ای حال که جای جای زمین و آفاق آسمان را بر ما گرفتگی و بستی و ما چونان کنیزان رانده شدیم، مایه خواری ما و موجب کرامت توست و حکایت از عظمت جایگاه تو دارد، که این چنین باد در بینی انداخته ای، و برق شادی و سرور از دیدگانت می جهد؟! اندکی آرام گیر، مگر سخن خدای را فراموش کرده ای که فرمود: «آنان که کافر شدند تصور نکنند که اگر به آنان مهلت می دهیم، (این مهلت) به نفع آنها است، فقط به این خاطر به آنان مهلت می دهیم تا بر گناهان خود بیفزایند برای آنان عذاب خوارکننده خواهد بود»^۳.

◀ نقل کننده حضرت زینب (س) در برابر یزید
◀ این آیه اشاره به سنت املا و استدراج دارد

۶- **تأثیر اعمال انسان در زندگی او** (رهنمودهای قرآن کریم و پیشوایان دین بیانگر آن است که آینده زندگی هر فرد و اتفاقاتی که برای او رخ می دهد، در موارد بسیاری تحت تأثیر رفتارهای گذشته

۱- نهج البلاغه، حکمت ۲۶، ابتدای عبارت: «کم من مستدرج...».

۲- لهوف، سید ابن طاووس، صص ۲۱۶-۲۱۴.

۳- سوره آل عمران، آیه ۱۷۸.

او، اعم از رفتارهای خوب و بد است. (۳۲

اشاره به سنت تأثیر اعمال انسان در زندگی او
 فرردار ۹۸ تهری و فرردار ۹۹ انسانی

به طور مثال، امام صادق علیه السلام می فرماید:

مَنْ يَمُوتُ بِالذُّنُوبِ

أَكْثَرُ مِمَّنْ يَمُوتُ بِالْأَجَالِ

وَ مَنْ يَعْيشُ بِالْإِحْسَانِ

أَكْثَرُ مِمَّنْ يَعْيشُ بِالْأَعْمَارِ

کسانی که به واسطه گناه می میرند

از کسانی که به واسطه سرآمد عمرشان می میرند، بیشترند.

و کسانی که به سبب نیکوکاری زندگی دراز دارند،

از کسانی که به عمر اصلی زندگی می کنند، بیشترند.

همچنین در تعالیم دینی آمده است که صله رحم و محبت به خویشان و دادن صدقه، عمر را افزایش می دهد^۲ و قطع رحم و بی محبتی به خویشان عمر را کاهش می دهد.^۳ احسان به والدین، امانت داری، لقمه حلال، آب دادن به درخت تشنه^۴ یا سیراب کردن حیوانات^۵ و نیز برطرف کردن اندوه و غصه دیگران زندگی را بهبود می بخشد. ظلم به دیگران و افزایش گناه، اعم از فردی و اجتماعی، آثار زیان باری از جمله نزول بلا و عدم استجاب دعا را به دنبال دارد،^۶ همان طور که تقوا و ایمان واقعی به خداوند سبب نزول برکات الهی می گردد.^۷ (۳۳

کدام آیه فعالیت «تدبر در قرآن» ابتدای درس، به این سنت اشاره دارد؟

برنامه ریزی

۱- برای اینکه در امتحانات الهی موفق باشیم، چه اقداماتی باید انجام دهیم؟

.....

۲- برای اینکه از توفیق الهی بهره مند شویم چه برنامه هایی را پیشنهاد می دهید؟

.....

کشف ارتباط

شهریور ۹۸ تهری

ب	الف
۱- ابتلاء	الف) حمایت خداوند از انسان تلاشگر و مجاهد
۲- امداد خاص (توفیق الهی)	ب) ساخته و شناخته شدن هویت و شخصیت انسان ها
۳- امداد و استدراج	ج) سنت حاکم بر زندگی معاندان و غرق شدگان در گناه
۴- امداد عام	

وَ اسْتَغْفِرِ اللّٰهَ ۚ إِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٦﴾ وَلَا تُجَادِلْ
 عَنِ الَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنفُسَهُمْ ۚ إِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ
 خَوَّانًا أَثِيمًا ﴿٧﴾ يَسْتَخْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُونَ
 مِنَ اللّٰهِ وَهُوَ مَعَهُمْ إِذ يُبَيِّتُونَ مَا لَا يَرْضَىٰ مِنَ الْقَوْلِ ۚ
 وَ كَانَ اللّٰهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا ﴿٨﴾ هَا أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ جَادَلْتُمْ
 عَنْهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَمَن يُجَادِلِ اللّٰهَ عَنْهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
 أَمْ مَن يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ﴿٩﴾ وَ مَن يَعْمَلْ سَوَاءً أَوْ
 يَظْلِمِ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللّٰهَ يَجِدِ اللّٰهَ غَفُورًا رَّحِيمًا
 ﴿١٠﴾ وَ مَن يَكْسِبِ إِثْمًا فَإِنَّمَا يَكْسِبْهُ عَلَىٰ نَفْسِهِ ۗ وَ
 كَانَ اللّٰهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١﴾ وَ مَن يَكْسِبِ خَطِيئَةً أَوْ
 إِثْمًا ثُمَّ يَرِمْ بِهِ بَرِيئًا فَقَدِ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿١٢﴾ وَ
 لَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ وَ رَحْمَتُهُ لَهَمَّت طَآئِفَةٌ مِّنْهُمْ أَن
 يُضِلُّوكَ وَ مَا يُضِلُّونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ وَ مَا يَضُرُّونَكَ مِن شَيْءٍ ۚ
 وَ أَنْزَلَ اللّٰهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ عَلَّمَكَ مَا لَمْ
 تَكُن تَعْلَمُ ۚ وَ كَانَ فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا ﴿١٣﴾